

World Health Organization

Joint United Nations Programme on HIV/AIDS
UNAIDS

UNICEF • UNDP • UNFPA • UNODC
UNESCO • WHO • WORLD BANK

UNITED NATIONS
Office on Drugs and Crime

ASOCIATA ROMANA PSIHILOGI

Argumente pentru prevenirea HIV/SIDA în rândul consumatorilor de droguri

POLICY BRIEF: REDUCEREA TRANSMITERII HIV PRIN TRATAREA DEPENDENȚEI DE DROGURI

CONTEXT

Tratarea dependenței de droguri urmărește îmbunătățirea stării de sănătate și a calității vieții persoanei dependente de droguri, prin obținerea stării de abinență față de consumul de droguri, reducerea morbidității și mortalității produse sau legate de comportamentele cu risc asociate consumului de droguri și prin asigurarea accesului la servicii și oportunități pentru a atinge cele mai bune nivele de echilibru mental, fizic și social.

ABORDĂRI ALE TRATAMENTULUI

Tratamentul dependenței de droguri implică intervenții farmacologice (inclusiv terapie de menținere pe bază de substituție) și psiho-sociale.

Tratamentul pe bază de substituție

Tratamentul de substituție face necesară administrarea sub supraveghere medicală a unui medicament prescris, cu acțiune asemănătoare drogului ce a produs dependența. Astfel de tratamente sunt disponibile pentru gestionarea unei game largi de sindroame de dependență. Cel mai des folosit tratament de substituție este terapia de înlocuire a nicotinei la dependenții de tutun. În orice caz, din totalitatea programelor de substituție în dependența de droguri ilicite, majoritatea se adresează dependenților de opioide. Medicamentele prescrise în tratamentele de substituție sunt folosite atât în terapiile de menținere pe termen mediu sau lung cât și în dezintoxicare sau sevrăj. Programele de menținere implică administrarea medicamentului prescris pentru o perioadă lungă de timp, de obicei mai mare de șase luni. În ceea ce privește programele de dezintoxicare, este bine ca acestea să fie corelate cu un tratament/o abordare nonfarmacologică pe termen lung a dependenței de droguri. Dezintoxicarea durează între zece zile și câteva luni, iar medicamentele substitutive sunt prescrise în doze descrescătoare până la eliminarea totală a drogului.

Majoritatea medicamentelor de substituție se administrează cu regularitate, pe cale orală, astfel reducându-se considerabil rata comportamentelor cu risc de infectare HIV, cum ar fi utilizarea în comun a acelor sau seringilor. Prin substituție este posibilă

stabilizarea stării de sănătate și a situației sociale a consumatorului de droguri înaintea derulării unui program de recuperare pe termen lung, cum ar fi sevrăjul sau tratamentele ce vizează abinența. În general, medicamentul de substituție cel mai des folosit în tratamentele pentru consumatorii de droguri în mai multe țări este metadona, prescrisă în doze zilnice între 60-80 mg. Un alt medicament utilizat în terapia de menținere prin substituție este buprenorfina^[1]. Este folosit și levo alpha acetyl methadol-ul (LAAM), însă există temeri că poate avea efecte secundare asupra funcției cardiace și de aceea a fost scos de pe piața europeană. În unele țări din Asia, pentru dezintoxicarea persoanelor dependente de substanțe opioide este folosită tinctura de opiu.

Tratamentul de substituție poate fi o componentă importantă a abordărilor centrate pe menținerea pacientului în comunitate, deoarece de obicei este administrat în regim ambulator. Mai mult, prin intermediul substituției crește numărul pacienților care urmează tratamentul pe termen lung, iar pacienții au posibilitatea de a-și rezolva importante probleme ce țin de sănătatea fizică și psihică, de situația familială, locativă, profesională, financiară sau juridică, în paralel cu urmarea tratamentului. Cu câteva excepții, administrarea tratamentului de substituție a fost implementată cu succes prin programe specializate de tratament a dependențelor de droguri, programe separate de celelalte servicii de medicină generală. Participarea la programele de tratament pe bază de substituție oferă posibilitatea diagnosticării timpurii a problemelor de sănătate, testării și consilierii HIV și referirii către servicii auxiliare. În plus, datorită ratei reduse de abandon al tratamentului, programele de acest gen permit tratarea, îngrijirea și sprijinirea persoanelor infectate cu HIV.

Tratamentul de abstenență

Programele de abstenență sau tratamentele drog-zero diferă foarte mult unele de altele în privința lucrului cu pacienții (în regim rezidențial, ambulator, prin grupuri de suport) și a concepției. De obicei, aceste programe pleacă de la principiul potrivit căruia o structură specializată, orientată către obținerea abstenenței prin oprirea bruscă a consumului, oferă cadrul potrivit pentru abordarea cauzelor consumului și comportamentelor de consum. Prin acest gen de programe clienții sunt asistați în prevenirea recăderilor și sunt ajutați să dezvolte abilități și atitudini favorabile unor schimbări pozitive către un stil de viață fără droguri. În programele centrate pe abstenență ratele de abandon sunt relativ ridicate în primele trei luni de tratament, dar apoi scad semnificativ. În grupurile de autosuport sau de suport reciproc ce funcționează în cadrul acestor programe, dependența de droguri sau alcool este concepută ca boală ce poate fi tratată, dar nu și vindecată. În aceste grupuri este subliniată importanța construirii relațiilor cu ceilalți și a dorinței de a ajuta alte persoane dependente de droguri sau alcool. Unul dintre avantajele acestor grupuri este că ele creează mecanisme ce promovează rețele sociale alternative consumului de droguri.

Intervențiile comportamentaliste

Intervențiile asupra comportamentului pot fi aplicate în cadrul abordărilor axate pe abstenență sau în tratamentele de menținere prin substituție. Ele includ oferirea de psihoterapie, sprijin psiho-social și consiliere în vederea schimbărilor comportamentale și emoționale. Intervențiile asupra comportamentului sprijină reglarea stilului de viață, reduc comportamentele de risc, cum ar fi utilizarea în comun a echipamentelor de injectare sau sexul neprotejat și dezvoltă aptitudinile necesare pentru a face față factorilor ce ar putea favoriza consumul de droguri sau recăderile.

DOVEZI

OMS a autorizat verificarea eficienței tratamentelor dependențelor de droguri în prevenirea infecției HIV/SIDA. Aceasta a acoperit peste 100 de studii efectuate în varii structuri cu metodologii de lucru diferite. S-a constatat că toate modalitățile de tratament ale dependențelor de droguri oferă posibilitatea reducerii riscurilor de transmitere a infecției HIV. Prin urmare, tratamentele dependenței de droguri au devenit o componentă importantă a tuturor programelor de prevenire HIV/SIDA pentru consumatori de droguri injectabile datorită capacității lor de a reduce:

- consumul de droguri în general
- frecvența injectărilor
- nivelurile de risc asociate comportamentelor de consum

Eficacitatea tratamentelor de substituție față de transmiterea infecției HIV este susținută de un mare număr de studii științifice, după cum se poate vedea mai jos.

Foarte multe studii au demonstrat că tratamentele de substituție determină reducerea substanțială a consumului de opioide, a activităților ilicite, a mortalității produse de supradoză și a comportamentelor de risc legate de transmiterea HIV^[2,3].

Există dovezi care indică faptul că tratamentul de menținere pe bază de metadonă îmbunătățește starea generală de sănătate a consumatorului de droguri infectat cu HIV^[4].

Tratamentul de substituție pe bază de metadonă este mai eficient decât lipsa oricărui tratament, a efectului placebo sau a simplei dezintoxicări în menținerea persoanelor dependente și reducerea consumului de heroină^[5].

Tratamentul de substituție pe bază de metadonă implică mai multe avantaje decât alte abordări, duce la niveluri crescute de angajare și funcționare socială, de pildă reluarea studiilor sau a activității profesionale.

Dovezile științifice se răsfrâng în creșterea numărului de servicii de tratament pe bază de substituție în majoritatea țărilor din Uniunea Europeană și în unele state din Europa de Est, Asia și cele două Americi, cea mai importantă consecință observabilă fiind reducerea ratelor de transmitere a infecției HIV și menținerea nivelurilor reduse de seroprevalență. Evaluarea OMS a mai scos în evidență faptul că investițiile în tratamentul dependențelor de droguri, în mod special în tratamentele de substituție, sunt mai ieftine în comparație cu tratamentul HIV/SIDA și al bolilor asociate. Cercetările științifice demonstrează cu claritate că tratamentul de substituție este cea mai eficientă opțiune în tratarea dependențelor de opioide în privința reducerii riscurilor de transmitere HIV și cu îngrijirea consumatorilor de droguri bolnavi de SIDA. De asemenea, tratamentul de substituție permite o bună aderență la tratamentul cu antiretrovirale pentru pacienții bolnavi de SIDA care consumă droguri.

¹ Schottenfeld RS, Pakes JR, Oliveto A, Ziedonis D, Kosten TR. Buprenorphine vs methadone maintenance treatment for concurrent opioid dependence and cocaine abuse. *Archives of General Psychiatry* 1997;54(8):713-20

² Ward J, Mattick RP, Hall W. The use of methadone during maintenance treatment: pharmacology, dosage and treatment outcome. In: Ward J, Mattick RP, Hall W, editors. *Methadone maintenance treatment and other opioid replacement therapies*. Amsterdam: Harwood Academic Publishers; 1998. p 205-38

³ Sorensen JL, Copeland AL. Drug abuse treatment as an HIV prevention strategy: a review. *Drug and Alcohol Dependence* 2000;59(1):17-31.

⁴ Weber R, Ledergerber B, Opravil M, Siegenthaler W, Luthy R. Progression of HIV infection in misusers of injected drugs that stop injecting or follow a programme of maintenance treatment with methadone. *British Medical Journal*. 1990;301(6765):1362-5.

⁵ Mattick RP, Breen C, Kimber J, Davoli M. Methadone maintenance therapy versus no opioid replacement therapy for opioid dependence (Cochrane review). In: *The Cochrane Library* 2002; Issue 4.

IMPLICAȚII ALE POLITICILOR ȘI PROGRAMELOR

Data fiind eficacitatea demonstrată a tratamentelor dependențelor de droguri în prevenirea HIV/SIDA în rândul consumatorilor de droguri injectabile, se recomandă dezvoltarea unor servicii adaptate și complete de tratament, la înalte standarde de calitate, în cadrul comunităților afectate la care să se asigure accesul unui număr cât mai mare de consumatori de droguri injectabile. Riscul înalt de transmitere HIV asociat consumului de droguri necesită implementarea cât mai rapidă a unor măsuri ce urmăresc schimbările comportamentale. Tratamentul dependențelor de droguri, cu toate variațiile sale, reprezintă un element critic al prevenirii multilaterale HIV/SIDA și al îngrijirii consumatorilor de droguri injectabile.

Mulți factori de decizie sunt înclinați să aprobe numai tratamentele dependențelor de droguri centrate exclusiv pe abținere, datorită faptului că acestea sunt mai ușor de acceptat, mai ușor de implementat și mai puțin sensibile din punct de vedere politic. În orice caz, factorii

implicați în dezvoltarea politicilor și programelor socio-medicale trebuie să țină cont de faptul că dependența de droguri este o stare cronică și deseori recidivantă. Obținerea abținerei este de obicei un proces lent și dificil pentru majoritatea consumatorilor de droguri datorită numeroaselor probleme sociale și psihologice cu care se confruntă. Strategiile centrate pe tratamentul de stabilizare, cum sunt terapiile de menținere prin substituție pentru dependenții de opioide pot servi la definirea și structurarea acestui proces, precum și la reducerea daunelor asociate consumului de droguri, cum ar fi transmiterea HIV.

Extinderea infecției HIV printre consumatorii de droguri injectabile în diferite părți ale globului impune dezvoltarea urgentă de servicii medicale și sociale pentru consumatorii de droguri la nivel comunitar, alături de programe de tratament încadrate în serviciile de sănătate publică și de asistență socială.

Pentru informații suplimentare despre tratamentul dependenței de droguri, vă rugăm să contactați OMS, departamentul de Sănătate Mintală și Abuz de Substanțe: msb@who.int

©Organizația Mondială a Sănătății 2004

Organizația Mondială a Sănătății nu garantează exhaustivitatea și acuratețea informațiilor conținute în publicația de față și nu este răspunzătoare pentru daunele produse ca rezultat al folosirii acesteia.

Material publicat de Organizația Mondială a Sănătății în 2004
cu titlul *Reduction of HIV Transmission through Drug-Dependence Treatment*
© Organizația Mondială a Sănătății 2004

Directorul General al Organizației Mondiale a Sănătății a oferit drepturile
de traducere în limba română Asociației Române Anti-SIDA, ARAS, care
este deplin răspunzătoare pentru ediția în limba română.

Pentru informații suplimentare, contactați:
Organizația Mondială a Sănătății
Departamentul HIV/SIDA
20, Avenue Appia CH – 1211 Geneva 27, Elveția
E-mail: hiv-aids@who.int
<http://www.who.int/hiv/en>